

Hoe is de stand van zaken bij de milieuraden van Friesland,

De noordelijke

Groningen en Drenthe op de overgang van de 80er naar de

milieuraden en de

90er jaren? Noorderbreedte zocht deze drie organisaties op

overgang naar een

om ze te vragen naar hun visie op het milieu, hun werk-

volgend decennium

zaamheden en hun plannen.

Carla Alma

Drie gesprekken, veel overeenkomsten

In de gesprekken met de Friese Milieuraad, de Milieuraad Drenthe en de Milieufederatie Groningen viel vooral de verandering in organisatie en visie op. Deskundigheid en zakelijkheid zijn (deels) in de plaats gekomen van bevologenheid en aktiegerichtheid. Ook al blijft de motivatie voor het milieu een zeer belangrijke plaats innemen, toch is gebleken dat de strategische keuze om de 'underdog'-positie te verwisselen voor die van een erkende gesprekspartner erg veel vruchten afwerpt. Daarmee is de adviserende stem van de milieuraden belangrijker geworden dan de puur signalerende rol (Groningen) oftewel: de aktie is langzaam overgegaan in beïnvloeding (Friesland), ook wel: van protesteren naar meepraten (Drenthe). Dit betekent ook een verandering in de organisaties zelf.

Begonnen de raden op initiatief van de Stichting Natuur en Milieu begin 70er jaren te werken met vooral mensen die met grote inzet in hun eigen woonomgeving met milieu- en natuurbehoud bezig waren, nu worden ze naast hun persoonlijkheid ook geselecteerd op deskundigheid. De organisatie van het werk is projektmatiger van opzet, er worden werkplannen gemaakt en prioriteiten gesteld.

Nu de kloof tussen de natuurbescherming en de overheid minder groot wordt (Groningen), ga je meepraten over de oplossingen, over beleid en verdeling van geld.

Bij de milieuraad Drenthe is het een strategische keuze om mee te gaan in het 'ingekapseld' worden door de overheid. De werkers van de Friese Milieuraad merken op dat de provincie probeert de milieuraad taken te laten uitvoeren die in het verlengde van hun eigen taken liggen. De raad wil echter heel

Thom Dieles, Jan Dijkstra.

nadrukkelijk ook bij de voorbereiding van dat beleid kritisch aanwezig zijn.

Friesland

In een fraaie pastorie in het voormalige klooster van de nonnen van Ter Eem in Leeuwarden wordt het inhoudelijke milieuraadwerk uitgevoerd door Jan Dijkstra, Thom Dieles en Margriet de Heer. De milieuraad is in 1972 opgericht. In de 1e jaargang van Noorderbreedte in 1977 werden als belangrijkste milieuvorderwerpen in Friesland genoemd: de stortplaatsen, geluidhinder van defensie en delfstofwinning. Bestemmingsplannen buitengebied waren destijds nog in de maak en de rekreatieve ontwikkelingen kwamen wel op gang (tweede huisjes), maar vormden nog geen echte bedreiging.

Waar ligt de nadruk van het milieuwerk anno 1990?

Jan (55), werker van het eerste uur, is vooral bezig met het 'grijze' gebied (de milieuhygiënische zaken). Thom (45) is de 'groene' man, landinrichting, rekreatie, vooral dus landschappelijke zaken. En Margriet, die tijdens het interview ziek was, houdt zich naast haar interne koördinatorschap, voornamelijk bezig met het edukatieve werk, de voorlichting en de cursussen. De verhouding tussen de verschillende werkzaamheden is moeilijk in te schatten, er zijn in werk en bezigheden diverse overlappingsgebieden.

Zodra echter het woord 'afval' valt, is Jan niet meer te stuiten. Er is een heel bewuste keuze gemaakt voor het aanpakken van de afvalproblematiek. De nieuwe stijl van afvalscheiding, zoals bij Bornsterheem gebeurt, is Friesland's trots.

Is preventie van afval niet belangrijker dan afvalscheiding?

Jan: Friesland kent weinig industrie, dus brongerichte aanpak is voor ons niet haalbaar. Wij kunnen op het terrein van preventie alleen lijnen uitzetten naar de konsument en proberen invloed op het regeringsbeleid uit te oefenen.

Met name die eerste lijn, een kritisch koopgedrag wordt door Jan en door Margriet opgepakt via voorlichting aan lokale groepen. Voedsel en verpakking zijn daarbij de hoofdthema's. De Friese Milieuraad heeft veel aan acties die worden uitgezet door Milieudefensie en Stichting Natuur en Milieu.

Net afgerond is een door de milieuraad geïnitieerd en gefinancierd onderzoek (van het Centrum voor Energiebesparing) over afvalverwerking in Friesland. De uitkomst daarvan is: van het huishoudelijk afval van Friesland kan theoretisch door preventie en gescheiden inzameling 80 % hergebruikt worden. Momenteel is dat 60 % puur door gescheiden inzameling.

Waar ligt de nadruk bij het 'groene' werk?

Thom: Een deel van de buitenwereld ziet mij vooral als een anti-rekreatieman, een ander deel van het werk is de landinrichting. Met de reëctie gaat het inderdaad helemaal fout! Aller ogen, mn. ook die van de provincie, zijn gericht op de rekreatieve ontwikkeling, met nadruk op de werkgelegenheidsaspecten ervan. Zo ontstaat een autonoom proces: overheden hebben de ontwikkeling niet meer in de hand.

Een van Thom's frustraties bij het landinrichtingswerk is dat de begeleiding van lokale mensen die vanuit de natuurbescherming in de landinrichtingscommissies zitten, onvoldoende is. Vanuit de milieuraad en It Fryske Gea zit één (plaatselijke) vertegenwoordiger in zo'n commissie.

Gelukkig is er nauw contact met ambtelijke instanties (provincie, NMF), op die manier is beïnvloeding wel mogelijk.

Hoe is jullie verhouding met de provincie, ook in relatie tot de subsidie?

Jan: Twee-derde deel van onze subsidie is van de provincie afkomstig, maar die wordt gegeven als 'tekort op de begroting'. Officieel hebben we natuurlijk de vrije hand in keuze van acties en projecten, maar we worden nog wel eens kritisch bekeken. Vooral na verkiezingen en vooral door de VVD!

En de nieuwe gedeputeerde van milieuzaken?

Steijvers (PvdA) zet het beleid van de vorige gedeputeerde, Dankert voort. Wel wil hij de rol van de provincie duidelijker maken. Hij manifesteert zich bv. via de OLAF (Openbaar Lichaam Afvalverwerking Friesland).

Wat zijn de belangrijkste taken van Margriet?

Vooral de kursussen vragen nu veel aandacht. Er is veel vraag naar en wij vinden het een goede

manier om gemeenten en burgers te bereiken.

Op dit moment draaien de kursussen: 'bestrijdingsmiddelen', 'afval' en 'milieu in en om het huis'. Ook trekt Margriet de aktie: 'klein chemisch afval', samen met het projekt 'afval apart' van de gemeenten en verzorgt ze tentoonstellingen over dit onderwerp.

Waar 'staat' jullie organisatie nu?

Er is op dit moment een bezinning over de structuur en organisatie. Het bestuur heeft een belangrijker rol gekregen en er wordt aan gedacht om een directeur aan te stellen om de inhoudelijke taken professioneler te kunnen aanpakken. Daarvoor moet echter eerst geld op tafel komen!

Denken jullie na het gezamenlijke 'afval' project aan meer vormen van samenwerking met de andere noordelijke milieuraaden?

We kunnen zeker meer samenwerken als er daartoe aanleiding is. Bij afval is die aanleiding er in ieder geval. We kunnen ons dat ook voorstellen bij bv. het IJsselmeer, het Lauwersmeer, windenergie of grensoverschrijdende nationale parken. Maar een echte behoefte aan bovenregionale samenwerking is er niet. Het liefst wil de MRF heel herkenbaar in eigen provincie bezig blijven.

De taak van regionale vraagbaak en de contacten met de achterban zijn immers heel belangrijk.

Wat vinden jullie, behalve deze pastorie, de mooiste plekken van Friesland?

Jan: Princenhof, het Waddengebied en de kust langs het IJsselmeer.

Thom: Beetsterzwaag; het belangrijkste natuurgebied is de Waddenzee, maar ook Z.O.-Friesland moet genoemd worden.

Drente

Ook de Milieuraad Drenthe heeft over de huisvesting niet te klagen. Gezeteld aan het hertenkamp, hebben de nijvere werkers aan beide kanten een fraai landschappelijk uitzicht, hetgeen, zo beweren ze, de motivatie voor milieu- en natuurbeschermingswerk zeer bevordert. 'Ze' zijn in Assen: Jan Koops (40), chemicus, Quirin Smeele (30), bioloog, en Reinder Hoekstra (29), afgestudeerd aan de Hogere Landbouwschool. Gezien de werkdruk, vindt het interview vooral plaats met Quirin. We praten over de verschuivingen in inhoudelijk werk. In 1977 (1e Noorderbreedte) voerde natuur en landschap de bovenaan, met name de (3) nationale parken, de landinrichting, militair gebruik van natuurgebieden, de rekreatie enz. Nu zijn er veel meer milieuhygiënische zaken bijgekomen, water-, bodem- en luchtverontreiniging, bestrijdingsmiddelen en afval. Natuurbehoud heeft veel meer ambtelijke aandacht gekregen, vertelt Quirin, hoewel in het beleid nog steeds slechte keuzes worden gemaakt, 'we moesten dus blijven hame-

ren op het natuurbelang'.

In 1977 was er wel degelijk ook al veel mis met het ('grijze') milieu, maar toen was de milieuraad er nog minder op ingespeeld. Overigens wordt het onderscheid groen/grijs nu als kunstmatig gezien, er is een duidelijke integratie tussen beide gebieden. Je ziet dat bv. bij een thema als water, een belangrijk onderwerp voor de milieuraad. Bij verdroging, verzuring, watervervuiling sec, en in de ruimtelijke ordening, water speelt een duidelijke rol.

Er is dus al een taakverdeling gemaakt: Jan de 'grijze' kant van het werk, Quirin de 'groene' en Reinder vooral de p.r., de voorlichting en de edukatie, een thema als water komt bij alle drie de werkers aan de orde.

Het is dus erg belangrijk de verbanden te leggen tussen al deze aspecten.

Hoe vindt de aanpak van zo'n thema plaats?

Het belangrijkste doel is om een onderwerp zoals water onder de aandacht te brengen. De beleidscyclus daarin is: erkenning van het probleem, vervolgens het op de politieke agenda krijgen en daarna en daarnaast oplossingen voor het probleem bedenken. Naast beïnvloeding van bestuurders is edukatie erg belangrijk. Dat laatste gebeurt bv. door middel van het uitbrengen van folders of het organiseren van voorlichtingsavonden voor doelgroepen (waterschappen, boeren enz.).

Quirin: Het feit dat provinciale staten nu tenminste weten wat een 'kwel' is, is al heel wat! Naast deze werkzaamheden willen we ook bereiken dat er meer onderzoek wordt gedaan. Er ontstaat dan een wisselwerking tussen het stimuleren van onderzoek en de kracht die vervolgens uitgaat van het feit dat gerenommeerde instituten het onderzoeksresultaat komen die bevestigen wat de milieubeweging altijd al beweerd heeft.

Onze leidraad daarbij is dat wij in ons denken uitgaan van het milieu, veel maatschappelijke geledingen doen dat (nog) niet. Voor ons is het daarbij van heel groot belang dat de contacten 'in het veld' goed zijn, dat er samengewerkt kan worden.

Welke thema's zijn, behalve 'water', nu belangrijk?

Quirin: Afval, we moeten meer aan preventie doen. Er is veel te veel afval, bovendien is dat een verkwisting van grondstoffen. We moeten dus niet alleen aan technische oplossingen van afvalverwerking denken, we moeten veel meer doen aan hergebruik en preventie. De provincie kijkt alleen naar de verwerkingskant en de volumebeperkingen: keuze tussen blijven storten (VAM) of verbranden. Dat is een bedrijfsgerichte denkwijze.

Er is nu geld vrijgemaakt voor een afvalpreventie medewerker. Zijn/haar taken zijn echter nog niet duidelijk. We moeten, zo zegt Quirin, een 'zandloper' functie in dit geheel vervullen. Druk

Reinder Hoekstra, Jan Koops, Quirin Smeele.

van bovenaf (landelijke beleid, beïnvloed door Milieudefensie, Natuur en Milieu) en druk van onderaf (bv. de afvalwerkgroep van plaatselijke organisaties).

Het landelijk gebied is voorts een belangrijk onderwerp. De pure natuurbescherming, zeker in een provincie als Drente.

En bestrijdingsmiddelen?

Quirin: De fase van erkenning van het probleem is achter de rug. Dat heeft Jan van Dalen in de jaren '83/'84 voor elkaar gekregen. Daarna is het op de politieke agenda gekomen, Drente is nu alert op oplossingen. Dat betekent voor de milieuraad dat er nu minder aandacht aan gegeven wordt.

Hoe denken jullie over verdere samenwerking met andere milieuraaden?

Een belangrijk punt in het Noorden zijn de zoutkoepels. Die zijn zeker in beeld als je naar een brongerichte aanpak toe wilt. Bovendien is dat een landelijk probleem. Er heerst nu een betrekkelijke rust rond dit onderwerp, maar dat kan in de toekomst veranderen.

Wat is het belangrijkste succes en de belangrijkste tegenslag van de afgelopen periode?

Quirin: Het grootste succes zie ik in de erkenning door politieke en diverse maatschappelijke organisaties dat er ook in Drente milieuproblemen zijn; dat deze niet alleen maar bespreekbaar zijn in progressieve kringen maar breed

gedragen worden. De grootste tegenslag is de landinrichting Ruinerwold/Koekange. Daar is het helemaal mis gegaan met de natuurbelangen.

Wat vinden jullie de mooiste plekjes in Drente?

Quirin kiest voor de structuur van het esdorp, voor het gebied Roden-Norg en voor Z.W.-Drente.

Jan vindt het Anloërdiepje (Drentse A-gebied) het mooiste en Reinder noemt Exloo, vanwege de overgang van het 'Oude landschap' naar de Veenkolonieën. Verder vindt Reinder de VAM bezienswaardig, vooral vanwege de motiverende werking!

Groningen

De Groningse milieufederatie is in een typisch "stads" landschap gehuisvest. Het kantoor aan de Emmasingel, waarin enkele milieuorganisaties gezamenlijk hun onderkomen hebben, wordt omgeven door verkeerslawaaï en hoogbouw-experimenten, maar het pand ligt op een steenworp afstand van het hoofdstation en is dus per openbaar vervoer zeer goed bereikbaar. Nog wel trouwens, want de Emmasingel moet plat en de milieufederatie is dus druk doende een ander pand te zoeken.

Het gesprek in Groningen vindt plaats met Dick van der Meyden (36), chemicus en jurist, Gerard van Dijk (45), ex-journalist en Hans van Hilten (29), planoloog.

Er is min of meer een zelfde verdeling van werkzaamheden te maken als bij de beide andere milieuraaden: de voorlichting en edukatie en het contact met de lokale groepen worden door Gerard verzorgd, Dick pleegt zich met de milieuhygiëne bezig te houden en bovendien met veel interne organisaties en boekhoudkundige taken en Hans doet de natuur- en landschapszaken. Ook de milieufederatie is in de loop der jaren van koers veranderd.

Dick: De juridische acties en de protesten (kernenergie) zijn minder geworden, de advisering is nu een zware taak. Er is zelfs zeer recent besloten geheel af te zien van beroepen op het terrein van de ruimtelijke ordening en bij de overige juridische vraagstukken is vooral de handhaving een veel belangrijker rol gaan spelen.

Gerard: Konsolideren wat je politiek bereikt hebt en voorlichtingsactiviteiten aan de basis zijn de beste methode om het milieubelang op verschillende niveaus te laten doordringen.

Kun je voorbeelden noemen van acties?

Gerard: Water is een heel belangrijk onderwerp. Vroeger was het milieuaspekt van water ondergeschikt, nu is er in elk geval een integraal waterhuishoudingsplan in de maak. Over de resultaten van wegging van de diverse aspecten daarin zijn we nog niet gelukkig. Onze activiteiten mbt. water houden nu helaas op, tenzij we een aparte medewerker krijgen (voor bv. 3 jaar). Daarvoor is subsidie aangevraagd bij het minis-

terie van Verkeer en Waterstaat. Nu het signalerende stadium voorbij is, is er deskundigheid nodig voor het bedenken en uitvoeren van specifieke oplossingen. Die deskundigheid hebben we nu niet in huis.

Hans: Ondanks de verschuiving in aanpak blijft de stok achter de deur van acties en bezwaren nodig. Je ziet dat duidelijk bij landinrichting. Er zijn nu nog veel 'oude' plannen aan de orde; die ruilverkavelingen duren tot en met hun uitvoering soms 27 jaar! Dan ontstaat er dus strijdigheid met de huidige inzichten en blijven acties van onze kant heel belangrijk.

Dick: Een ander belangrijk project is 'handhaving', de naleving van milieuvergunningen. Vanaf 1982 zijn we daar al mee bezig, bv. via het geven van cursussen aan politiemensen. Het duurt erg lang voor zo'n project z'n vruchten afwerpt. Er zijn teveel andere belangen in het spel. En over afval, mn. de plannen bij de VAM in Wijster, zegt Dick: de overheid gelooft niet in z'n eigen woorden, want: 'verander het jargon, dan verandert het beleid'. Je ziet dat de overheid op een voorspelde autonome ontwikkeling van het afval, die 50 % stijging de komende 15 jaar aangeeft, reageert met de uitspraak dat het aanbod van afval stabiel moet blijven. Dat klopt toch niet met het door dezelfde overheid (in woorden) uitgedragen preventiebeleid?

En hoe pakken jullie dit aan?

Gerard: Het preventiebeleid moet waargemaakt worden via concrete plannen, maar er is te weinig politieke wil. Wij voeren bv. acties tegen de plannen voor een verbrandingsoven, we wijzen op het falend beleid.

Dick: Ook hebben we een adviserende stem via Natuur en Milieu en de CRMH.

Gerard: Op aanvraag verzorgen we ook spreekbeurten over het afvalonderwerp. Afval

speelt een belangrijke rol bij de burger, dat merken we op avonden over het conciliair proces, hopelijk volgen daar dan ook lokale acties uit.

Ook de landinrichting wordt als een belangrijke poot van het werk beschouwd. Ook daarbij is deskundigheid vereist, dat gaat via vertegenwoordigers in de streek.

Hoe is jullie verhouding met de overheid? Is er geen sprake van overlap?

Dick: Zeker niet! Wij hebben een onafhankelijke positie, en kunnen vanuit een integrale benadering redeneren. We hebben wel belangen te verdedigen, maar zijn toch geen partij, zoals de waterschappen, de gemeenten of de landbouw. Verder liggen er momenteel twee belangrijke projecten: het otterproject, de otter als 'ambassadeur' voor de waterkwaliteit en vertegenwoordiger voor een groter leefgebied (Friesland - Groningen - Noord-Duitsland). Het overleven van de otter kan ook een belangrijke signalerende functie hebben voor andere vegetatie en fauna. belangrijk bij zo'n project is dat het milieu en natuur in elkaar overlopen, er geen groen-grijs onderscheid meer is!

De cursussen, vooral door Gerard vorm gegeven, zijn ook een wezenlijk onderdeel van het werk. Zo'n cursus gaat bv. over gemeentelijk milieubeleid, over handhaving van milieuwetten, over bestemmingsplannen voor het buitengebied. De cursussen worden opgezet voor speciale doelgroepen, zoals gemeenteambtenaren of actieve mensen in de milieugroepen.

Zijn er wijzigingen op komst in jullie organisatie?

Dick: We hebben ons werkplan voor 1990 af. Er is een prioriteitendiskussie gevoerd en we laten nu nogal wat taken vallen. (bv. ruimtelijke ordening, ontgrondingen, een aantal landbouwtaken,

water, tenzij . . .).

Maar er blijft nog een heleboel over voor een reëel en uitvoerbaar werkplan!

Hoe zien jullie verdergaande samenwerking met andere milieugroepen?

Als het zinvol is, zeker. Zoutkoepels is zo'n voorbeeld. We zouden ook landelijk meer moeten samenwerken; maar dat mag niet ten koste gaan van onze eigen identiteit binnen de provincie Groningen.

Wat zijn jullie successen en tegenslagen in de afgelopen 16 jaar?

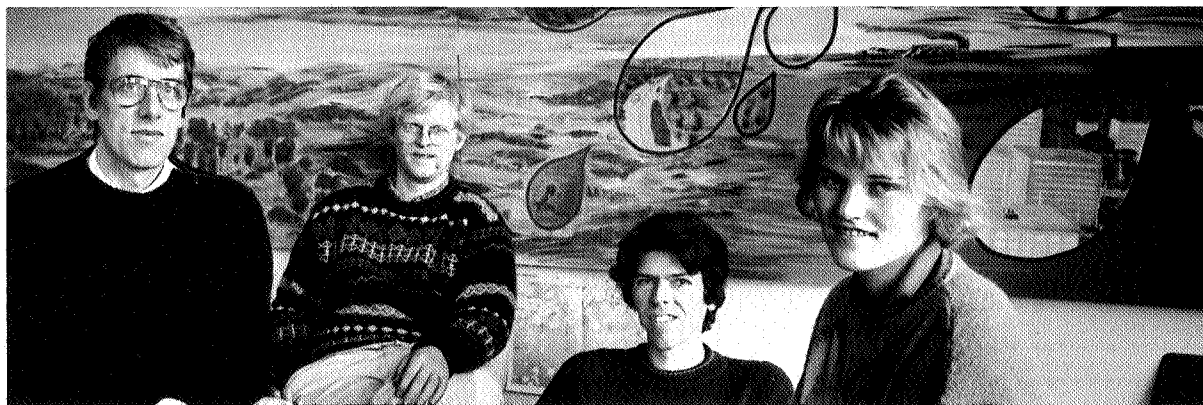
Een succes is zeker het fonds bestuursdwang (voor het uitvoeren van de handhaving), de komposteringssterreinen voor bermafval en de projektcoördinator hergebruik afvalstoffen. Tegenslagen zijn het afgraven van oude dijkresten en de extra aanvoer van gebiedsvreemd water naar Oost-Groningen; bij beide onderwerpen zie je dat het economische gewin voorop staat en dat ze een aantasting betekenen van het landschap en van de natuur.

Wat is er zo mooi aan Groningen?

Dick: de positieve kanten van Groningen, rust, ruimte en stilte, zouden door de overheid meer benadrukt moeten worden. Zelf vindt hij de streek ten zuiden van Adorp het mooiste, maar daar woont hij.

Hans noemt Fransum en wijde omgeving als mooiste plek.

Gerard vindt Schiermonnikoog het mooiste, maar dat hoort natuurlijk niet bij Groningen (zou wel moeten! vindt Gerard). En anders kiest hij voor Drente.

Gerard van Dijk, Dick van der Meijden, Hans van Hilten en stagiaire Gerda Arwert.